

Ajankohtainen Anders Chydenius

Antti Suvanto

Johtokunnan neuvonantaja

Suomen Pankki

Anticipating the Wealth of Nations.

The Selected Works of Anders

Chydenius (1729-1803)

*Jonasson, M. ja Hyttinen, P. (toim.),
Routledge, London, 2011, 382 sivua.*

Anders Chydenius on taas monella tavalla ajankohtainen. Suomessa ja muuallakin käydään keskustelua markkinoiden ja säätelyn ja toisaalta markkinoiden ja demokratian suhteesta. Protektionistiset ajatukset nousevat tuon tuosta pintaan. Rajat ylittävään muuttoliikkeen suhtaudutaan epäilevästi.

Keskipohtalainen pappismies Anders Chydenius oli 1700-luvun lopulla Ruotsin merkittävimpiä poliitikkoja ja ajattelijoina. Hänet muistetaan erityisesti elinkeinovapauden puolustajana. Elinkeinovapauden puolustaminen merkitsi samalla eri ryhmien saamien etuoikeuksien vastustamista. Siksi Chydeniuksella oli myös vaikutusvaltaisia vastustajia.

Chydeniuksen keskeiset kirjoitukset on äskettäin käännetty englanniksi. Kääntäjä, entinen British Libraryn Skandinavian osaston johtaja Peter C. Hogg on onnistunut työssään hyvin. Nykyenglanniksi käännettynä Chydeniuksen teksti vaikuttaa yllättävän modernilta.

Teokseen on koottu yksitoista kirjoitusta. Niissä pohditaan maastamuuton syitä, kansakunnan heikkouden lähteitä, kansallista voittoa, painovapautta, renkien ja piikojen asemaa sekä

uskonnon vapautta. Kirjoitukset on varustettu Lars Magnussonin laatimilla lyhyillä kommentaareilla. Taloushistorian professori ja Uppsalan yliopiston vararehtori Magnusson on kirjoittanut teokseen seikkaperäisen johdantoartikkelin. Siitä saa hyvän kuvan aikakaudesta, jossa Chydenius eli ja vaikutti. Siinä esitellään lyhyesti myös Chydeniuksen rooli ekonomistina.

Chydeniuksen mukaan ihmisellä on luonnollinen taipumus etsiä omaa parastaan. Näin toimien hän samalla edistää yhteistä hyvää. Sellaisesta työstä maksetaan eniten, josta yhteiskunnalle koituu suurin arvo. Sellaisiin töihin myös hakeudutaan. Näin kaikkien hyvinvointi lisääntyy. Edellytyksenä tälle on kuitenkin se, että ihmisillä on vapaus hakeutua niihin töihin, joista suurin arvo syntyy. Chydeniuksen aikana näin ei ollut. Siksi hän ajoi elinkeinovapautta ja vapaata oikeutta myydä tuotteitaan ja työvoimaansa minne tahansa. Poistamalla kaupan ja muun elinkeinotoiminnan rajoitukset ja sallimalla vapaa kilpailu saadaan Chydeniuksen mukaan talouselämään terve tasapaino. Samalla turvataan oikeudenmukainen taloudellinen edistys.

Chydenius arvosteli oman aikakautensa kauppa- ja teollisuuspolitiikkaa, jota leimasi merkantilismi ja protektionismi. Talusjärjestelmä perustui monopoleihin, tulleihin ja kauppakieltoihin. Näillä pyrittiin pitämään kauppataase ylijäämäisenä. Käytännössä tällä talouspolitiikalla haluttiin turvata aateliston, Tukholman kauppaporvareiden ja ruukinpatruunoiden erioikeudet. Samalla estettiin muiden kansalaisryhmien vaurastuminen. Järjestelmä oli korruptoitunut, kuten rajoituksiin ja erioikeuksiin perustuvat yhteiskunnat poikkeuksetta ovat.

Chydenius halusi vapauttaa työmarkkinat poistamalla työpakon ja sallimalla työntekijöille oikeuden valita työnantajansa. Suuri osa työntekijöistä oli tuolloin maaseudun palkollisia, piikoja ja renkejä. Heidän oli pakko tehdä työsopimus jonkun isännän kanssa vuodeksi kerrallaan, palkka oli määrätty, ja työvoima saatettiin kohdentaa taloihin arpomalla. Tämä ei Chydeniuksen mukaan ollut hyväksi isännille sen paremmin kuin palkollisillekaan. Isäntä joutui luopumaan hyvistä palkollisistaan seuraavan syksyn vaihdossa. Piioilla ja rengeillä ei juuri ollut mahdollisuutta solmia avioliittoja, koska ei ollut tietoa, missä joutuu seuraavina vuosina työskentelemään. Näin tuottavuus ei päässyt kasvamaan eikä myöskään työvoiman määrää.

Chydenius kiinnitti muullakin tavoin huomiota työvoiman tarjontaan. Kansakunnan vaurastumisen vuoksi maahanmuuttoa tuli hänen mukaansa suosia ja pakolaisia tuli ottaa vastaan. Chydenius puolusti uskonnonvapautta. Yksi perustelu sille oli se, että tämä edisti maahanmuuttoa.

Vastaavasti Chydenius oli huolissaan siirtolaisuuden kasvusta. Hänen mukaansa paras lääke siihen oli se, että poistetaan elinkeinonharjoittamiseen ja työvoiman liikkuvuuteen

kohdistetut rajoitukset, jolloin paremman elämän mahdollisuuksia ei tarvitse lähteä etsimään valtakunnan rajojen ulkopuolelta.

Chydenius tunnetaan myös sananvapauden puolustajana. Suurelta osaltaan hänen ansiotaan Ruotsin valtiopäivät hyväksyi vuonna 1766 lain, joka turvasi kirjoitus- ja painovapauden sekä sen lisäksi ensimmäisenä maailmassa valtiollisten asiakirjojen julkisuuden. Chydeniuksen mielestä painovapaus ja asiakirjojen julkisuus oli tärkeätä sen vuoksi, että ilman niitä laajoja kansalaisryhmiä ei saada ajamaan yhteiskunnallisia uudistuksia.

Chydeniuksen tullessa valtiolliseen elämään 1760-luvun puolivälissä Ruotsin valtakunnan raha-asiat olivat huonolla tolalla, mihin yhtenä synnä oli sotien rahoittaminen setelirahoituksella. Chydenius myös arvosteli jyrkästi inflaation aikana kauppavekseleillä tapahtunutta keinottelua, mikä ei hänen mukaansa millään tavalla lisännyt kansallista hyvinvointia.

Miten mahtaisi keskipohjalainen pappismies vastata, jos häneltä kysyttäisiin neuvoja tämän päivän epäkohtien korjaamiseksi? Hän todennäköisesti arvostelisi kärkevästi sekä korruptiota että markkinoiden toiminnalle asettuja rajoituksia. Perusteluna olisi se, että molemmat pitävät yllä joidenkin erityisryhmien saavutettuja etuja ja näin rajoittavat muiden mahdollisuuksia etsiä omaa parastaan.

Hän kävisi kiivasta polemiikkia maahanmuuton vastustajia vastaan. Kanadan, Australian ja Yhdysvaltain piilaakson hän nostaisi esimerkiksi siitä, miten maahanmuutto lisää talouden elinvoimaa. Samalla kun Chydenius ajaisi liberaaleja rakenneuudistuksia, hän tuomitsisi suuret tuloerot paitsi moraalisesti myös siksi, että hänen mukaansa ne rikkovat talouselämän terveen tasapainon ja synnyttävät uusia kilpailua rajoittavia erioikeuksia.

Anders Chydeniusta on joskus pidetty Adam Smithin edeltäjänä. Lars Magnusson toppuuttelee tätä käsitystä. Hänen mukaansa molempien ajatteluun vaikutti 1700-luvun keskustelu ja erityisesti ranskalaisten fysiokraattien kirjoitukset. Chydenius oli pragmaatikko ja hänen pyrkimyksensä oli esittää politiikkasuosituksia. Smith puolestaan oli luomassa kokonaisvaltaista oppirakennelmaa.

Chydeniuksen tuotantoon on pian mahdollista tutustua perusteellisesti. Meneillään on hanke, jonka tarkoituksena on julkaista Chydeniuksen koko tuotanto sekä alkukielellä että suomeksi. Ensimmäinen osa julkaistiin viime joulukuussa. Koko viiden teoksen sarjan on määrä valmistua vuoteen 2014 mennessä □